

ציור

חוקק בה באמצעה נקב רחב ארבעה טפחים א-19
על ארבעה טפחים, ונותר סביבות הנקב
עשרה טפחים מכל צד, וממלא מן הים.

מפני שאנו אומרים: "כוף", כלומר: רואין
אותן עשרה טפחים שנותרו, כאילו היו
כפופין למטה, כעין מחיצה תלויה על המים,
ואמרינן נמי "גוד אחית מחיצתא", שרואין
את המחיצות התלויות כאילו יורדות
וסתמות עד המים. [ראה ציורים]

ונעשו המים שכנגד הנקב רשות היחיד,
ויכול למלאות מן הים ולהביא לביתו.

[אבל אם היתה הגזוזטרא פחותה מעשרים
וארבעה טפחים על עשרים וארבעה טפחים
לא סגי, כיון שצריך שיהא הנקב ארבעה על
ארבעה טפחים, שאם לא כן הוי לה מחיצה
העשויה לפחות מארבעה על ארבעה שאינה
מחיצה. וכן צריך שישאר סביבות הנקב
עשרה טפחים מכל צד, כשיעור מחיצה].

הרי חזינן שהיקל רבי חנניא בן עקביא במים
הרבה, ולא הצריך היכר מחיצה לשם מים,
שאף שהנקב נעשה לשם מים, הרי המחיצה
לא נעשית לשם מים [גאון יעקב, וראה
ריטב"א].

אמר ליה אביי: ודילמא לא היא כדקאמרת:
שרבי יהודה ורבי חנניא בן עקביא אמרו
דבר אחד.

אלא יש לומר: עד כאן לא קאמר רבי יהודה
התם [במתניתין], אלא משום דאמר: "גוד
אחית מחיצתא" על מחיצות תלויות קיימות.

פתוחים לאותו מבוי קטן, [ראה שפת אמת],
והביאו ספר תורה וקראו בו. [ראה ציור]

ואותו מעשה שסמכו על הסדינים, על פי
רבי ישמעאל בנו של רבי יוסי נעשה,
שמחיצה תלויה היא, כיון שהיו הסדינים
גבוהין מן הארץ.

ותמהינן עלה: היכי אמרת "פרסו סדין"?

לכתחילה מי שרי לפרוס?

והא תניא: הכל [רבי אליעזר ומחלוקתו
שנחלקו ב"תוספת" על אהל ארעין] מודים
שאין עושין אהל עראי שלם בשבת, והיכי
שרית לפרוס סדינים בשבת? (40)

ומשנינן: לא תימא: "פרסו סדין". אלא:
מצאו סדינין פרוסין על העמודים, והביאו
ספר תורה וקראו בו.

אמר רבה: רבי יהודה דמתניתין ורבי חנניא
בן עקביא, אמרו דבר אחד, שהקילו הרבה
במים [רש"י] ולא הצריכו היכר מחיצה לשם
מים [גאון יעקב, וראה ריטב"א].

רבי יהודה — הא דאמרן, דמיקל במחיצה
ההולכת על פי הבור אף על פי שאין בה
היכר מחיצה לשם מים.

רבי חנניא בן עקביא — דתניא: רבי חנניא
בן עקביא אומר: גזוזטרא שאין לה מחיצות
— העומדת למעלה מן הים שהוא כרמלית,
ורוצה למלאות ממנו ולהביא אליו לרשות
היחיד — שיש בה ארבע אמות על ארבע
אמות מרובעות, שהן עשרים וארבעה
טפחים על עשרים וארבעה טפחים

40. ברש"י סוכה דף טז ב מחק קושיא זו מן הגמרא, מפני שמחיצה בלא גג אינה בכלל עשית אהל,
וראה בתוספות שם שהאריכו בזה.

תמונה 44

אבל "כוף וגוד", לא. [ראה מה שהוסיף ביאור בזה, בגאון יעקב].

ועד כאן לא קאמר רבי חנניא בן עקביא התם, להתיר לאנשי טבריה למלאות מימה של טבריה על ידי היתר זה, [וכדאמר לקמן, שלהם הוא שהתיר], **אלא** משום דמיירי **בימה של טבריה** שאינה כרמלית גמורה [רשות שאין לה מחיצות], הואיל **ויש לה אוננים** [שפה גבוהה] דהוי כמחיצות סביב לה, **ועיירות וקרפיפות מקיפות אותה** סביב ורשות שיש לה מחיצות היא.

אלא שמכל מקום דין כרמלית לה, מדרבנן, כיון שהוי "היקף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה" שעשאוהו חכמים ככרמלית [ומדאורייתא רשות היחיד גמורה היא], וכדאיתא לעיל דף כג א.

וכיון שכן, הקילו בו לסמוך על תקנתא פורתא כי האי.

אבל בשאר מימות שהן כרמלית גמורה **לא** היקל רבי חנניא, ואף בגוונא דמתניתין דילמא אינו מיקל כל כך.

אמר אביי: ולדברי רבי חנניא בן עקביא דסבר אמרינן בגוזזטרא "כוף וגוד":

אם היה כותל העלייה [שהגוזזטרא צמודה אליה] על שפת המים, והיתה הגוזזטרא **סמוכה לכותל**, במרחק **פחות משלשה טפחים** מתחלת הגוזזטרא לכותל, אין צריך שתהא הגוזזטרא ארבע אמות על ארבע אמות.

אלא: **צריך שיהא אורכה של גוזזטרא** [לאורך העלייה] **ארבע אמות, ורוחבה אחד עשר טפחים ומשהו.** [ראה ציור 1]

וכך הוא החשבון: כיון שהעלייה עצמה עומדת על שפת הים, חשוב כותל העלייה כמחיצה אחת של הגוזזטרא, ואין צריך שיהא בגוזזטרא אלא כדי לכוף שלש מחיצות. ורואין אנו את רוחב הגוזזטרא שהוא אחד עשר טפחים ומשהו, כאילו עשרת הטפחים הרחוקים מן העלייה נכפפו כלפי מטה, והרי לנו מחיצה שניה במקביל למחיצה של כותל העלייה.

נותר לנו לאחר הכיפוף: גוזזטרא רחבה טפח ומשהו, באורך ארבע אמות שהן עשרים וארבעה טפחים.

"כופף" את עשרת הטפחים שבכל צד כלפי מטה!

הרי לך מכל צד, מחיצה גבוהה עשרה טפחים ברוחב טפח ומשהו, כשהמרחק מהכותל לתחלת המחיצה פחות משלשה טפחים.

ולכשתאמר "לבוד", ותראה כאילו נמשך רוחב המחיצה עד לכותל, הרי לנו שתי מחיצות נוספות של עשרה טפחים על רוחב ארבעה.

נותר לנו מן הגוזזטרא לאחר ה"כיפופים": אורך ארבעה טפחים על רוחב טפח ומשהו.

ועתה חוקקין נקב לכל רוחב הגוזזטרא שנותר, ולכל אורכה שנותר, הרי לך חלל של ארבעה על ארבעה [עם ההפרש שבין הגוזזטרא לעלייה].

ונמצא: חלל ארבעה על ארבעה מוקף מחיצות. [ראה ציור 2]

ומשלשל דלי מחלון העלייה, וממלא.

למערכ במשך ארבעה טפחים, וכותל שני של העליה הולך מצפון לדרום על שפת המים, לאורך ארבעה טפחים. והיתה הגזוזטרא עומדת ושקועה באותו קרן זוית על המים, ושני כתלי העליה הן – הן כתלי הגזוזטרא.

נמצא, שאין צריך להשלים לגזוזטרא אלא שתי מחיצות בלבד, ולפיכך: **צריך שיהא גובהה של מחיצה זקופה** – שיעמיד במקביל לכותל העליה ההולך מצפון לדרום, במרחק ארבעה טפחים בצמצום מכותל זה – **עשרה טפחים, ורוחבה שתי טפחים ושני משהויין**. [ראה ציור 3]

וכך הוא החשבון: העמד את המחיצה מצפון לדרום, כשחודה רחוק שלשה טפחים פחות משהו, מן הכותל ההולך ממזרח למערב!

ונמצא טפח ומשהו ממנה, עם הפרש שבינה ובין הכותל ההולך ממזרח למערב לכשתאמר "לבוד", משלימין מחיצה שלישית גבוהה עשרה טפחים ורחבה ארבעה טפחים.

נותר לך רוחב טפח ומשהו מהמחיצה הזקופה, כדי "לכופף" אותה כלפי הכותל ההולך מצפון לדרום [כיפוף מקביל לכותל ההולך ממזרח למערב], והרי לך מחיצה רביעית, כאשר "תוסיף" לאותו כיפוף על ידי "לבוד", אותם שלשה טפחים פחות משהו, המפרידים בין הכיפוף לבין הכותל ההולך מצפון לדרום.

ותחתית הגזוזטרא חלולה לגמרי, הרי לך נקב ארבעה על ארבעה, מוקף ארבע מחיצות גבוהות עשרה. [ראה ציור 4]

היתה זקופה, כלומר: שבמקביל לכותל העליה – העומד על שפת הים – העמיד בריחוק ארבעה טפחים בצמצום, מחיצה העומדת זקופה ככותל העלייה – **צריך שיהא גובהה של אותה מחיצה עשרה טפחים**.

והרי לנו שתי מחיצות – מחיצת העלייה והמחיצה הזקופה – בגובה עשרה טפחים, וביניהן נקב ארבעה טפחים.

וצריכים אנו להשלים שתי מחיצות נוספות המחברות בין שתי המחיצות, ולפיכך צריך שיהא **ברוחבה של המחיצה הזקופה עשרה טפחים ושני משהויין**. [ראה ציור 1]

וכך הוא החשבון: כשם שאומרים "כוף" כלפי מטה, אומרים כאן "כוף" אותה מחיצה זקופה משני צדיה כותל העלייה!

ומשכופפת טפח ומשהו מכל צד, יש בין הכיפוף וכותל העליה, שלשה טפחים פחות משהו.

ולכשתאמר "לבוד", הרי לך מכל צד של הנקב, מחיצה גבוהה עשרה טפחים [כשיעור גובה המחיצה הזקופה], ורחבה ארבעה טפחים.

והיא עומדת בסמוך לנקב שאורכו ארבעה טפחים [כשיעור רוחב המחיצה שנותרה לאחר "הכיפוף"], על ארבעה טפחים [כשיעור המרחק שבין הכותל והמחיצה המקבילה הזקופה]. [ראה ציור 2]

ומשלשל דלי מחלון העלייה, וממלא.

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: היה כותל מכתלי העלייה נכנס לתוך המים ממזרח

ומשלשל דלי מחלון שבאחד מכתלי העלייה, וממלא.

וארבעה טפחים על עשרים וארבעה טפחים, שהם ארבע אמות על ארבע אמות.

[וכן יכול ליתן אותה מחיצה זקופה, כשהיא מקבילה לכותל ההולך למזרח ממערב, ורחוקה מן הכותל ההולך מצפון לדרום, שלשה טפחים פחות משהו].

ולאחר שכביכול כופפת את המחיצות, נעשית גזוזטרא זו כצורת מדוכה.

מתניתין:

והשתא מקשינן: כיון דאמרת, שכשמוכה הגזוזטרא לכותל העליה, הוי הכותל גופיה כמחיצה אחת, וגם אפשר לצרף את החלל שבין הכותל לגזוזטרא, כיון דאמרינן "לבוד". תיקשי:

אמת המים [תעלה למעבר מים] כשהיא עמוקה עשרה ורחבה ארבעה, שם כרמלית עליה כשאר ימים ונהרות.

ואם עוברת אמת המים בחצירו — שנכנסת מצד אחד של חצירו לצד שני של חצירו דרך נקבים שיש תחת הכתלים — אסור למלאות הימנה לחצירו שנמצא ממלא מכרמלית לרשות היחיד.

ואלא הא דתניא: רבי חנניא בן עקביא אומר: גזוזטרא שיש בה ארבע אמות על ארבע אמות, חוקק בה ארבעה על ארבעה טפחים וממלא — היכי משכחת לה שצריך שיהא בה שיעור זה — שהוא כדי לכוף ארבע מחיצות גבוהות עשרה טפחים, וכדי לחוקק נקב ארבעה על ארבעה — והרי בפחות מכך סגי, לפי מאי דאמרן?!

אבל אם היתה בריכת מים בחצירו שאינה יוצאת מגבולות החצר, אינה צריכה שום תיקון אפילו רחבה ועמוקה הרבה, דכל מה שבתוך המחיצות בכלל רשות היחיד היא, [משנה ברורה].

ומשנינן: לא בעינן ארבע אמות אלא היכא דעבידא הגזוזטרא **כי אסיתא** [מדוכה], כלומר: שאין הגזוזטרא סמוכה לכותל, אלא עומדת בפני עצמה על ארבע יתדות בתוך המים. [ראה ציור]

אמת המים שהיא עוברת בחצר, אין ממלאין הימנה בשבת [כמו שנתבאר], **אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה** [עשרה טפחים בתוך אמת המים בכניסה של אמת המים לחצר וביציאה ממנה].⁽⁴¹⁾ [ראה ציור]

ולפיכך צריך שיהא בה שיעור כדי לחוקק ארבעה על ארבעה, ולכוף ארבע מחיצות בגובה עשרה טפחים, שהן בין הכל עשרים

רבי יהודה — לשיטתו במשנה דלעיל בבור

41. וכשם שנחלקו תנאי ואמוראי לעיל בבור שבין שתי חצירות, היכן נותן המחיצה, כן נחלקו כאן — שולחן ערוך, וראה לשון רש"י, ותוספות יום טוב.

אבל אין להסתפק במחיצות החצר התלויות ועוברות על גב המים. ואף שנתבאר במשנה דלעיל דקל הוא שהקילו חכמים במים לסמוך על מחיצה תלויה,

שבין שתי חצירות — אומר: כותל החצר שתלויה על גבה של אמת המים תידון משום מחיצה!

וכשם שסומך רבי יהודה לעיל על מחיצה תלויה, אף שלא נעשית בשביל הבור.

אמר רבי יהודה להוכיח כדבריו: מעשה באמה של מים של העיר אבל — שלא היו לה אלא מחיצות החצר התלויות על גבה — שהיו ממלאין ממנה על פי זקנים, בשבת!

אמרו לו חכמים: אין משם ראייה, שלכך היו ממלאין ממנה מפני שלא היה בה כשיעור כרמלית בעומק עשרה טפחים ורוחב ארבעה טפחים.⁽⁴²⁾

גמרא:

תנו רבנן: עשו לה לאמת המים מחיצה בכניסה לחצר, ולא עשו לה ביציאה מן החצר.

או שעשו לה ביציאה מן החצר, ולא עשו לה בכניסה, כיון שעדיין מחוברת היא למים שמחוץ לחצר, נעשה אף מה שבתוך החצר לכרמלית.

ולפיכך: אין ממלאין הימנה בשבת, אלא אם כן עשו לה מחיצה עשרה טפחים ביציאה ובכניסה, שדומה על ידי המחיצות כמי שמתחלת האמה בחצר זו, ולפיכך ממלאין הימנה בשבת.

רבי יהודה אומר: כותל שעל גבה תידון משום מחיצה.

אמר רבי יהודה: מעשה באמת המים שהיתה באה מאכל לצפורי — ולא היו לה אלא מחיצות החצר התלויות על גבה — והיו ממלאין הימנה בשבת על פי הזקנים.

אמרו לו: משם ראייה?

לכך מילאו הימנה, מפני שלא היתה עמוקה עשרה טפחים, או שלא היה רוחבה ארבעה טפחים.

תניא אידך: אמת המים הנכנסת "למבוי או לחצר" [לשון רש"י. וראה לקמן בשם הגאון יעקב] העוברת בין החלונות, כלומר: שעוברת בין שתי שורות של בתים, וחלונות הבתים פתוחים לצד האמה כדי למלאות הימנה, ולא עשו לה מחיצות כדי להתירה:

פחות משלשה טפחים משלשל דלי וממלא [מפרש לה ואזיל]. [ראה ציור]

שלשה טפחים אין משלשל דלי וממלא.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: פחות מארבעה טפחים משלשל דלי וממלא.

ארבעה טפחים אין משלשל דלי וממלא.

והשתא מפרשינן לשיעור שלשה וארבעה דאיתא בברייתא:

42. שאין מים נעשין רשות לעצמן [בין שהיו ברשות היחיד כהך דמתניתין ובין שהיו ברשות

הני מילי היכא דנראית מחיצה שנעשית בשביל המים, וכדאמרן נמי התם בבור שבין שתי מחיצות.

במאי עסקינן?

אילימא ששיעור שלשה וארבעה קאי על **אמת המים גופה**, כלומר: דתנא קמא סבר: שאם היה שיעור רוחב אמת המים פחות משלשה טפחים, אינה כרמלית, ולפיכך מותר למלאות הימנה, אף שלא עשו לה מחיצות. ורק מרוחב שלשה טפחים הוי כרמלית, ואסור. ורבן שמעון בן גמליאל סבר: ששיעורה הוא ארבעה טפחים.

הא לא אפשר!

דתיקשי, **ואלא הא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: אין כרמלית פחותה מרוחב ארבעה** — **לימא כתנאי אמרה לשמעתייה?**

אלא, על כרחך, הך שיעורא דשלשה וארבעה לא קאי על רוחב האמה, שהיתה רחבה כשיעור כרמלית. אלא על רוחב **אגפיה** [חומותיה של אמת המים], שהיו גבוהים שלשה טפחים מקרקע החצר.

והנידון בברייתא הוא: **להחליף** [כלומר: לשלשל לאמה בשני שלבים, מהחלון לאגף ומהאגף לאמה].

וכך הוא פירוש הברייתא: אם היה האגף רחב "פחות משלשה" טפחים "משלשל דלי" לאגף, ומן האגף משלשלו שוב לאמה, "וממלא" מן האמה. ומעלה מן האמה לאגף, ומן האגף לחלון.

אבל אם היה האגף רחב "שלשה" טפחים, "אין משלשל דלי וממלא", ואפילו בשני שלבים.

ולרבן שמעון בן גמליאל עד שיהיו האגפים

רחבים ארבעה טפחים מותר להחליף, ומארבעה טפחים אסור להחליף.

וביאור מחלוקתם: הרי מקום גבוה שלשה טפחים העומד בין רשות היחיד לרשות הרבים, אם רחב ארבעה טפחים ואינו גבוה עשרה [שאינה רשות היחיד מחמת עצמה] הוא כרמלית.

ואם אינו רחב ארבעה טפחים, הוא אינו רשות בפני עצמה [כרמלית] אלא הוא בטל לשתי הרשויות שבצדו, ומותר להוציא ממנו הן לרשות הרבים והן לרשות היחיד, והוא חשוב "מקום פטור" [וכמו שנתבאר בסמוך, ולעיל דף ט א ודף עז א].

וקא סברי רבנן: הני מילי כשעומד אותו המקום בין רשות היחיד לרשות הרבים, שהן רשויות חשובות מדאורייתא, ולפיכך בטל אותו מקום ביחס לשתייהן, ופוקע ממנו שם של רשות בפני עצמה.

אבל אם הוא עומד בין רשות היחיד לכרמלית, שאינה אלא רשות מדרבנן, אין הכרמלית חשובה דיה שיתבטל אותו מקום אף אליה.

ולכן הוא בטל רק לרשות היחיד החשובה שבצדו, ודין רשות היחיד לו.

ורק אם רחב אותו מקום פחות משלשה טפחים הוא מקום פטור.

ולפיכך: אגפי האמה העומדים בין רשות היחיד [החצר] לכרמלית [האמה], אם הם רחבים פחות משלשה טפחים הם מקום פטור, וכשמוציא מן החלון לאגף, אינו אלא כמוציא מרשות היחיד למקום פטור, שמותר.

רשות היחיד לרשות הרבים, ונמצא, שכשהחליף דרך מקום פטור "מתעבדא איסורא דאורייתא דרך מקום פטור" [רש"י], ולפיכך אסור.

ב-19 אבל **הכא**, הא מיירי ברשויות דרבנן.

כלומר: הכרמלית [אמת המים] אינה רשות אחרת לענין הוצאה ממנה לרשות היחיד, אלא מדרבנן. ולא גזרו היכא דמיתעבדא איסורא דרך מקום פטור.

ותמהינן עלה: **הוא רבי יוחנן** שאסר להחליף ברשויות דאורייתא דרך מקום פטור [כדאמרן], **ברשויות דרבנן** מרשותו של זה לרשותו של זה **נמי אמר** שאסור להוציא מזה לזה דרך מקום פטור.⁽⁴⁴⁾

ותיקשי: מאי שנא כרמלית ורשות היחיד, דאמרת מותר להחליף?!

והיכן אמרה?

דתנן [לעיל דף עו ב]: **כותל שהיה עומד בין שתי הצירות של שני בני אדם, גבוה עשרה טפחים ורוחב ארבעה טפחים, והוא הדין פחות מרוחב ארבעה, ומשום סיפא נקט לה] מערבין שנים, ואין מערבין אחד לטלטל מזו לזו, שהרי מחיצה בלא פתח ביניהן.**

וביאר דמיירי הכא שאמת המים עוברת בין החצירות ולא בתוכן, וכשרחבים ארבעה הוי כרמלית, ופחות מכך דין מקום פטור להם, וראה רש"י.

44. כלומר: רשות שעומדת בין שתי רשויות של שני בני אדם, שאין לה תורת "רשות" בפני

וכשמשלשל שוב מן האגף לאמה, אינו אלא כמוציא ממקום פטור לכרמלית, שמותר.

אבל כשרחבים שלשה טפחים דין רשות היחיד להם, ואסור לשלשל מן האגף לאמה, ולמלאות.

ורבן שמעון בן גמליאל סבר: אין חילוק בין סמוכה לרשות דאורייתא, לבין סמוכה לרשות דרבנן. אלאהכל מקום שאין בו ארבעה על ארבעה, מקום פטור הוא לענין שלשול ממנו לכרמלית, לפי שאין בו אלא איסור דרבנן.⁽⁴³⁾

ותמהינן עלה: אף שמקום פטור הוא, מכל מקום אסור.

דהא כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: מקום שאין בו ארבעה על ארבעה — שהוא מקום פטור, וכדאמרן — מותר לבני רשות היחיד ולבני רשות הרבים לכתף עליו [להניח משאם עליו, וליטלו ממנו], ובלבד שלא יחליפו!

שלא הותר להעביר מרשות לרשות, אפילו מניחו באמצע במקום פטור. והשתא תיקשי, היכי שרית הכא להחליף מרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור?!

ומשנינן: **התם** במילתא דרבי יוחנן **רשויות דאורייתא** הן, שהרי הרשות עומדת בין

הרבים [בפחות מעומק עשרה ברוחב ארבעה [לשון רש"י, וראה שם]. ודינם כדין הרשות שבו הם נמצאים.

43. ובגאון יעקב תמה: הרי האגפים בתוך רשות היחיד הם [ולא סמוכים לה], ורשות היחיד גמורה, הם.